

Arvoisat Miina Sillanpää –säätiön edustajat, arvoisat seminaarivieraat, ystävät!

Kiitän lämpimästi saamastani tunnustuksesta. Miina Sillanpään sanoin "jokaiselle ihmiselle tekee hyvää, kun hän saa nähdä ja kuulla että hänen työnsä, jota hän on sydämensä halulla tehnyt, saa vastakaikua ja ymmärrystä osakseen". Kiitos!

Tälläisenä hetkenä tuntee epävarmuutta siitä, onkohan todella ansainnut tällaisen huomion. Yritin tehdä netissä testin "Kuinka Miina Sillanpää olet". Vaikka kuinka vaihtelin vastauksia, paras tulokseni oli: " Et ehkä ole ensimmäisenä nousemassa barrikaadeille ja vaatimassa muutosta kuten Miina, mutta sinun on vaikeaa myöskään olla tekemättä mitään, kun huomaat epäkohtia". Ehkä kuitenkin olen tehnyt jotain havaitsemiini epäkohtiin puuttumiseksi.

Olen erityisesti otettu siitä, että olen ensimmäinen mies, joka on saanut tämän tunnustuksen – tunnustuksen, joka pohjaa Miina Sillanpään elämäntyöhön. Miina Sillanpään sydäntä lähellä olivat palvelijattarien asema ja työolot, lastensuojelu, yksinhuoltajaäitien asema ja yleensäkin naisten aseman parantaminen. Hänen saavutuksiinsa kuuluivat kotien perustaminen aviottomia äitejä ja heidän lapsiaan varten, naisten naimiän korottaminen 15 vuodesta 17 vuoteen sekä aviovaimon oikeuksia ja palvelijattarien palkkausta koskevat aloitteet. Miina Sillanpää teki näkyväksi naisten tekemää hoivatyötä ja hankki sille yhteiskunnan tunnustusta.

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on edelleen polttava yhteiskunnallinen kysymys, vaikka merkittävää edistystä onkin tapahtunut Suomen sadan vuoden itsenäisyyden aikana. Meillä on edelleen tärkeitä yhteiskunnan alueita, joilla valta on lähes yksinomaan miesten käsissä. Näitä alueita ovat esimerkiksi talouselämän, kirkon ja puolustusvoimien ylimmät johtotehtävät. Eikä kyse ole vain sukupuolijakaumista eliittien keskuudessa. Naisten asema on työmarkkinoilla yleisesti ottaen edelleen selvästi huonompi kuin miesten.

Yksi omista tutkimusaloistani on perhepolitiikka, joka liittyy läheisesti hoivaan ja työmarkkinoihin.

Osallistuin muutama viikko sitten Euroopan sosiaalipolitiikan tutkijoiden konferenssiin, jonka yhdessä työryhmässä vertailtiin pohjoismaiden perhepolitiikkaa. Islantilaisen ja tanskalaisen kollegan mukaan Suomi on kummajainen muiden pohjoismaiden joukossa pienten lasten hoidon tuessa. Suomessa äidit ovat paljon useammin kotona kuin muissa pohjoismaissa ja vastaavasti pienet suomalaislapset osallistuvat harvemmin varhaiskasvatukseen.

Käsitykseni mukaan tämä on vahingollista sekä äideille että lapsille. Äideille siksi että heidän mahdollisuutensa työmarkkinoilla heikkenevät ja lapsille siksi etteivät he saa riittävästi kehitykselleen tarpeellisia virikkeitä kodin ulkopuolella.

Kotihoidon tuki on tasa-arvoisen vanhemmuuden tulppa, joka äitien mahdollisuuksia osallistua työelämään ja heikentää isien mahdollisuuksia osallistua lastensa hoitoon. Pidemmällä aikavälillä kotihoidon tuen poistaminen tai jakaminen puolisoitten kesken nostaisi naisten palkkoja ja eläkkeitä – ja hyödyttäisi myös lapsia.

Hyvinvointivaltion rakentamisen pitkänä linjana on ollut korvata perhekohtaiset tuet yksilökohtaisilla tuilla. Ennen vuotta 1976 puolisoita verotettiin yhdessä. Monet naiset jäivät kotiin, koska heidän työssäkäyntinsä ei ollut perheen näkökulmasta kannattavaa.

Ennen vuotta 1994 lapsista myönnettiin verovähennyksiä. Puolisot saivat valita, kumman verotuksessa vähennykset tehtiin. Ne oli kannattavampaa tehdä parempituloisen puolison eli miehen tuloista. Perhetukiuudistuksessa verovähennykset korvattiin lapsilisien korotuksella, minkä jälkeen naisten työssäkäynti on verotuksen näkökulmasta ollut yhtä arvokasta kuin miestenkin.

Pienten lasten vanhempien tuessa pohjoismainen linja on ollut luoda yksilöllisiä oikeuksia. Tämä näkyy muun muassa isäkiintiöiden yleistymisessä. Kotihoidon tuki on yksi harvoista perhekohtaisista sosiaalieduista.

Monet puolustavat kotihoidon tukea sillä, ettei valtio saisi puuttua vanhempien valinnan mahdollisuuteen. Kotihoidon tuen ajatuksena on maksaa taloudellinen korvaus siitä, ettei lapsi osallistu päivähoitoon. Toisin sanoen kyse on siitä, että yhteiskunta säästää varhaiskasvatuksesta.

Suomessahan ei ole koulupakkoa, vaan oppivelvollisuus. Jotkut vanhemmat vastaavat jo nyt – ilman mitään julkista tukea – omien lastensa peruskouluopetuksesta. Hieman kiusotellen voisi kysyä pitäisikö vanhemmille maksaa siitä, ottaisivat lapsensa pois peruskoulusta. Tätä tuskin moni kannattaa.

Miina Sillanpään ja monien muiden naisten oikeuksia puolustaneiden vaikuttajien keskeinen viesti oli kyseenalaistaa luonnollisena pidettyjä ihmiskäsityksiä. Suomessa kotihoidon tukea puolustetaan edelleen "luonto määrää" –retoriikalla. Puhetavassa äidit ovat "synnynnäisesti" tai "luonnostaan" isiä kykenevämpiä hoitamaan lapsia ja isät vastaavat vain toissijaisia hoivaajia. Käsitys kääntyy työmarkkinoilla helposti ylösalaisin: äidit ovat työntekijöinä huonompia kuin isät. Käsitys on vanhentunut ja väärä.

Kotihoidon tuessa on tärkeää huomata, että sen vastaanottaminen on täysin vapaaehtoista. Kaikki vanhemmat saavat hoitaa lasta kotonaan miten pitkään voi ja haluaa. Kyse on siitä, millaisia valintoja yhteiskunta tukee. Yhteiskunnalla on oikeus asettaa ehdot, joilla se erilaisia tulonsiirtoja maksaa ja perheellä tai yksilöllä on oikeus päättää, hakeeko se näitä tukia vai ei. Ehtojen asettaminen taloudelliselle tukemiselle ei perheen asioihin puuttumista tai pakottamista. Kyse on siitä, millaista käsitystä äitien ja isien roolista kotona ja työelämässä haluamme edistää tasa-arvoon ja lasten hyvinvointiin pyrkivässä yhteiskunnassa.

Samaan vanhentuneiden sukupuolikäsitysten joukkoon kuuluu myös toinen, hieman yllättävämpi piirre. Kyse on asevelvollisuudesta. Sehän on vain miehiä -- vankeusrangaistuksen uhalla -- koskeva velvollisuus. Velvollisuus perustuu niin ikään "luonnon määräämään" ihmiskäsitykseen. On ajateltu, että mies on fyysisesti vanhempana ja isokokoisempana soveltuvampi aseinen puolustamaan maata. Olisi kiinnostavaa tietää, mitä Miina Sillanpää tänä päivänä ajattelisi toisen Sillanpään eli Frans Emil Sillanpään marssilaulun viimeisistä sekeistä: "Siis te lapset ja vanhukset, ja te äidit ja morsiamet, niin kauan teillä on suojattu lies kun on pystyssä yksikin mies"?

Maanpuolustuksen tehtävät – enkä puhu nyt vain aseellisesta maanpuolustuksesta – ovat muuttuneet dramaattisesti syksystä 1939 jolloin ainoa Nobel-kirjailimme kirjoitti runon, joka päättyi marssilaulun sanoiksi. Talvisodan jälkeen käsitykset ovat muuttuneet myös siitä, miten suuria miesten ja naisten väliset erot voimassa, nopeudessa ja kestävydessä todellisuudessa ovat.

Yksinomaan miehiä koskeva asevelvollisuus vääristää nykyisin yhteiskunnallista kehitystä. Se aiheuttaa kohtuutonta haittaa nuorille miehille sijoittumisessa opiskeluun ja työelämään. On myös näyttöä siitä, että asevelvollisuudessa epäonnistuminen on yksi tekijä nuorten miesten nuoria naisia suuremmassa riskissä syrjäytyä opiskelusta ja työelämästä. Lisäksi vain miehiä koskeva asevelvollisuus ylläpitää aikansa eläneitä sukupolvirooleja ja aivan erityisesti hoivaan liittyviä sukupuolirooleja.

Aikanaan radikaalit vaatimukset palvelusväen ja erityisesti piikojen aseman parantamisesta toivat Miina Sillanpäälle pilkkaa. Häntä kutsuttiin Suomen kiukkuisimmaksi piiksi ja piikakenraaliksi. Tänä päivänä kotihoidon tuen ja miesasevelvollisuuden vastustaminen herättävät kiivaita vastalauseita. Miina Sillanpään elämäntyössä itseäni rohkaisee se, ettei hän lannistunut saamastaan kritiikistä vaan jatkoi sitkeästi ja rauhallisesti maltillista vallankumoustaan yhteistyössä monien eri ryhmien kanssa.

Professori Heikki Hiilamo, 28.9.2017